

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

§. 5. Qualis esse debeat Ecclesiasticus cantus. Quae vitia à Cantoribus
evitanda. Quinam censeantur benè cantare. Quae vera Musica, quis verus
animae concentus sit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

ignominiosum Abbatem nomine Thuristinum, qui inter ceteras stultitiæ suæ ineptias Gregorianum cantum in officio aspernatus, Monachos cœpit compellere, ut Wilielmi cujusdam Fificanensis Monachi cantum excercerent. Hujus ineptiam in fine præcedentis sæculi quidam imitati cantum quemdam ridiculum expulso Gregoriano introduxerant, non sine maximo Ecclesiasticæ gravitatis detrimento. Sed hæc de cantu dicta sunt satis, jam rectè canendi disciplinam breviter explicare ex sanctis Patribus aggredior.

S. V.

Qualis esse debeat Ecclesiasticus cantus.

Quæ vitia à Cantoribus vitanda. Quinam conseantur bene cantare. Quæ vera musica, quis verus anima concertus sit.

1. **V**Nde autem mihi potius exordium, quam à sanctissimo Patre Bernardo^o in re præsertim ascetica, & religiosa^o is igitur Epistola ad Abbatem Arremarensem qualis debeat esse cantus sic describit. Cantus plenus sit gravitate, nec lasciviam resonet, nec rusticitatem. Sic suavis, ut non sit levis: sic mulceat aures, ut moveat corda. Tristitiam levet, iram mitiget, sensum literæ non evacuet, sed fecundet. Non est levis jactura gratiæ spiritualis levitate cantus abduci à sensuum utilitate, & plus sinuandis intendere vocibus, quam rebus insinuandis. Item ꝑ alibi cantantium vitia sic redarguit. Sunt quidam voce dissoluti, qui vocis suæ modulatione gloriantur, nec tantum gaudent de dono gratiæ, sed etiam alios spernunt. Tumentes elatione aliud cantant, quam libri habeant, tanta est levitas vocis, forsitan & mentis. Cantant, ut placeant populo, magis quam Deo. Si sic cantas, ut ab aliis laudem quæras, vocem tuam vendis, & facis eam non tuam, sed suam. Habes in potestate vocem tuam, habeto & animum. Frangis vocem, frange & voluntatem. Servas consonantias vocum, serva & concordiam morum. Cave ne sicut delectaris altitudine vocis, delecteris elatione mentis. Ingenium musicum à proportionem in voce reducendum esse ad proportionem in men-

te ostendit Plotinus⁹. Nimis enim indignum videtur, & nimis flendum, ut ait Augustinus⁷, per suam scientiam versum bene currere, citharamque concinnare, & suam vitam, seque ipsam quæ anima est devium iter sequi, & dominante sibi libidine cum turpissimo se vitiorum strepitu dissonare. Extat etiam in antiquissimo nostri Ordinis statuto optima canendi institutio, quam idem sanctissimus Pater Bernardus suis discipulis reliquit. Psalmodiam, inquit, non nimium protrahamus, sed rotundè & viva voce cantemus. Metrum & finem versus simul intonemus, & simul dimittamus. Punctum nullus teneat, sed statim dimittat. Post metrum bonam pausam faciamus. Nullus ante alios incipere, & nimis currere præsumat, aut post alios pneuma trahere, vel punctum tenere. Simul cantemus, simul pausemus semper auscultando. Quicumque incipit Antiphonam, aut Psalmum, Hymnum, Responsorium, Alleluja, unam aut duas partes solus dicat aliis tacentibus: & ab eo loco, quo ille dimittit, alii incipiant non repetentes, quod ille jam dixit. Monemus vos dilectissimi, ut, sicut reverenter, ita & alacriter Domino assistatis non pigri, non somnolenti, non oscitantes, non parentes vocibus, non præcidentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis, & remissis vocibus muliebri quiddam de nare sonantes, sed virili sonitu & affectu voces sancti Spiritus depromentes. Viros enim decet virili voce cantare, & non more femineo tinnulis vel falsis vocibus veluti histrionicam imitari lasciviam; & ideò constituimus mediocritatem in cantu servari, ut gravitatem redoleat, & devotio conservetur. Hæc statutum Cisterciense. Liqueat autem ex dictis, quænam debeant vitia Ecclesiastici cantores evitare.

2. Et primò quidem receptum à majoribus cantum integrum oportet, & illibatum custodire, ne si semel aberrare cœperimus à semitis antiquis, quas posuerunt Patres nostri, paulatim inconsultis mutationibus religionis integritas destruat. Mutant mores qui mutant cantum, ut supra ex Platone monstratum est. Deinde in ipso cantu auream decet servari mediocritatem, ut, qui beneficii fructus, corporisque alimenta integra percipere volunt, integrum etiam persolvant officium, non tumultuaria quadam præcipatione

T t t t 3 lon.

^o Bern. Ep. 312. & sup. Cantic. serm. 47. ꝑ Idem, sitamen ipse est, de inter, domo. cap. 51.

⁹ Plotin. Em. 1, lib. 3. cap. 1. & Aug. lib. 2. de ordine cap. 2.

longiores notularum decursus transilientes, sed moderata aequalitate omnes notas ita proferentes, ut nimia acceleritate, ac morosa protractione sublata ex dulci vocum concordia omnes fideles edificentur. Alioquin extra legem caudenti dicit Deus *f*, *Aufer a me tumultum carminum tuorum, & cantica lyrae tuae non audiam.* Nec ad solam cantus suavitatem intendere oportet, ut monet Dorotheus *t*, sed mens etiam, ut par est, incalescat in virtute sermonum. Apud Xenophontem *u* Rex Cyrus quosdam convivae sic reprehendit: Omnes enim clamabatis simul, & intelligebatis invicem nihil, canebatis magno cum ridiculo, & cum canentem minimè audiretis, jurabatis optimè eum canere. Hac redargutione quidam Ecclesiastici perstringi possent, qui modum in cantu non servantes inane quodam stridore ita prestrepunt, ut nec ipsi, nec alii ea quae cantantur, intelligant. Gregorius Nazianzenus *x* senilem narrans apologum, Cigni, inquit, Olim ad hirundines aiebant, si non multum, nec apud multos canimus, at illud certè in nobis pulcherrimum est, quod modum in canendo tenemus. Servanda quoque modestia in cantu est, quia, ut sanctus docet Ambrosius *y* in ipso canendi genere prima disciplina verecunda est, ut sensim quis aut psallere, aut canere incipiat, ut verecunda principia commendent processum. Nam quid in plano cantu stridulis, inamoenis, & superacutis vocibus obstreperere necesse est, cum talis clamor immoderatus stomachum turbet, venas exhauriat, vires enervet, aures offendat, provocet risum, confusionem excitet, impediat devotionem? Non in clamosa voce, ait S. Benedictus *z*, sed in puritate cordis, & compunctione lacrymarum nos exaudiri sciamus. Altè cantat apud Deum humilitas, sicut dicit Scriptura *a*. *Oratio humiliantis se penetrat nubes.* Nec minoris culpae reos illos existimo, qui praeter religionis gravitatem vocem, ut ajunt, frangentes, dum dulcioribus modulis populo magis, quam Deo placere desiderant, & vanitatis studio Deo displicent, & scandali occasione populum offendunt. Vanam istorum curiositatem Joannes XXII. Ecclesiae Romanae summus Antistes gravi animadversione condemnat in ea extravaganza quae incipit.

f Amos 5. 23. *t* Dorothei. initio doct. 22. *u* Xenoph. 1. Cyripad. *x* Greg. Naz. Ep. 1. *y* Ambros. l. 1. de offic. cap. 18. *z* Bened. in Regula cap. 20. & 25. *a* Eccl. 35. 24.

Docti sanctorum Patrum. Divus etiam Hieronymus *b* eosdem redarguit dicens; Audiant haec adolescentuli, audiant hi, quibus psallendi in Ecclesia officium est, Deo non voce, sed corde cantandum: nec in tragediorum modum guttur, & fauces dulci medicamine colliniendas, ut in Ecclesia theatrales modi audiantur, & Cantica; sed in timore, in opere, in scientia Scripturarum. Quamvis sit aliquis, ut illi solent appellare, *καὶ οὐ φωνῶν*, si bona opera habueris, dulcis apud Deum cantor est. Haec autem verba S. Doctoris citat & amplificat Agobardus Episcopus Lugdunensis libro de correctione Antiphonarii. Denique damnati sunt illi, qui parcentes vocibus suis rapinam faciunt in holocaustis, qui vitulos scilicet labiorum suorum Domino reddere negligentes vel dolorem capitis, vel stomachi debilitatem, vel exilitatem vocis praetendunt ad excusandas excusationes in peccatis: cum revera totum in eis sibi vendicent mentis evagatio, distractio cordis, carnis inertia, & propriae salutis incuria. Non enim considerant, quod qui a communi labore se subtrahunt, communi etiam retributione carebunt, & qui Ecclesiam servitute, proximum aedificatione, Angelos laetitia, sanctos gloria, Deum cultu defraudant; ipsi quoque Dei gratia, sanctorum suffragiis, Angelorum custodia, proximi adiutorio, Ecclesiae beneficiis se reddunt indignos. *Qui reminiscimini Domini:* ait Propheta *c*, *ne taceatis, neque detis silentium ei.* Psalmographus etiam dicit *d*, *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo; & e in se cantatio mea semper: & f Confitemini illi in voce labiorum vestrorum: & g Bene psallite illi in vociferatione.* Eis enim qui legitime canunt, & sapienter psallunt, inquit Rupertus Abbas *h*, remuneratio vel praemium erit carmen aeternum. Ergo, ut praecipit S. Benedictus *i*, sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostrae.

3. Haec optima symphonia est, quae non in vocibus tantum, sed & moribus resonat, & in recto virtutum temperamento. Musica, ait Cassiodorus *k*, est scientia bene modulandi, quod si nos bona conversatione tractemus, tali disciplinae probamur semper esse sociati: quando vero iniquitates gerimus, musicam non

b Hieron in cap. 5. ad Ephes. *c* Isai. 62. 6. *d* Ps. 33. *e* Psalm. 70. *f* Eccl. 39. 20. *g* Psalm. 32. *h* Rupers. lib. 10. in Apoc. *i* Bened. reg. cap. 19. *k* Cassiod. lib. de musica.

non habemus. Rectè Augustinus 1. Vis rectè psallere? Non solum vox tua sonet laudes Dei, sed opera tua concordent cum voce tua. Cùm ergò voce cantaveritis: silebis aliquando; vita sic canta, ut nunquam sileas. Vis ut Deo tua jucunda sit laus? Noli bonæ cantilenæ tuæ obstrepere moribus malis. Plus ille attendit quid vivas, quàm quid fones. Quam multi sonant voce, & corde muti sunt! Et quam multi tacent labiis, & clamant affectu! quia ad cor hominis aures Dei. Sicut aures corporales ad os hominis, sic cor hominis ad aures Dei. Multi clauso ore exaudiuntur, & multi in magnis clamoribus non exaudiuntur. Denique cantat Deo qui vivit Deo, psallit nomini ejus, qui operatur in gloriam ejus. Hæc Augustinus, cui ad stipulatur Origenes in his verbis; Quis putas ita canoræ vocis est, & ita spiritus puræ mentis, qui sincerè canat, ut cantilena ejus divinum delectare possit auditum? Ille profectò est, qui nullum raucum habet in se peccati sonum, qui nihil offensionis in lingua, nihil crassitudinis in spiritu gerit. Quid prodest sonoris vocibus personare, si vita dissona sit? Doces me, inquit Seneca, quomodo inter se acutæ ac graves voces consonent, quomodo nervorum disparem reddentium sonum fiat concordia; fac potius quomodo animus secum meus consonet, nec consilia mea discrepent. Monstras mihi qui sint modi flebiles, monstra potius quomodo inter adversa non emittam flebilem vocem. Sic & Diogenes Cynicus muscos in jus vocabat, quod cum lyræ chordas congruè aptarent, animi mores inconcinnos haberent. At quorum vita cum cantu, opera cum voce concordant, horum suavissima est harmonia, gratissimus Deo concentus. Sonet, ait ille ad talem animam, sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua decora: amici auscultant, fac me audire vocem tuam. O amoris ordinatissimas vices, o animæ amantis consonantissimam melodiam! Ergone credibile est sic Deum humanis cantibus delectari, ut animam sibi dilectam ultrò provocet ad cantandum? O cœlestem virtutum musicam, quæ exuperat omnem sensum, quæ resonat in anima justæ; sed ab his qui foris sunt, qui non sunt amici, comprehendendi non potest. Facit Deus concentum istum cum sanctis suis, & unusquisque pro varietate

1 Aug. in Ps. 146. Et in Ps. 129. & 107. m Origen. hom. 6, in Iudic. n Senec. Ep. 88, o Lærtius lib. 6.

donorum sonum reddit vel gravem humilitatis, vel acutum vivæ fidei, vel superacutum charitatis. Harmonia devoti cordis concentum cœli dormire facit in modulis suis, si Deo & sibi ipsi concordat: & si cordis affectio cantat, Deus psallit, & exultat.

4. At ego Domine quali harmonia ad aures tuas personabo, qui totus dissonus per vitiorum cacophoniam esse reperio? A planta pedis usque ad verticem non est sanitas in me, & quomodo andebo tot cicatricibus deformis in conspectu tuo apparere? Numquid igitur à facie tua abscondar cum impio fratricida vagus, & profugus in terra: aut cum primis parentibus nuditatem meam inter folia, & virgulta ca labo? Sed quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam, cum scriptum sit, quia omnes qui elongant se à te peribunt? Ubi fugiam nisi ad te Deus meus? Tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Ne avertas faciem tuam à me, qui eam non avertisti ab increpantibus & conspuentibus in te. Audi vocem meam secundum misericordiam tuam, & da sermonem rectum, & benè sonantem in os meum, ut placeant verba mea in conspectu tuo. Ecce tu summe concentor dabis voci meæ vocem virtutis, vocem dulcedinis & suavitatis, vocem bonorum operum invicem consonantium in organo charitatis. Sic erit beneplacita tibi musica mea, & labiis exultationis laudabit os meum. Sic te largiente replebitur os meum laude tua, & cantabo tota die magnitudinem tuam. Sic per concordēs virtutum numeros ad antiquam baptismalis innocentie musicam revocabitur anima mea, donec cum Angelis, & Beatis felix diapason consummetur.

METRUM XLIV.

N Am me quis melior recreet sonus,
 Quam moribus vox consonans?
 Mystica transcendunt modulamina
 Quoscunque vocales tonos.
 Vera etenim menti, non sensibus
 Solet placere musica.
 O si perperum aures intimas
 Permutet mundi melos!
 O si dulcisonos pangat modos
 Latè patens vox ætheris!
 Quam subito citharas, atque organa,
 Chorique voces, & tropos
 Sperneret indocilis mortalitas

Afficta

*Affucta coeli cantibus !
 Harmonicis dissulant motibus :
 Latisque subsiliunt choris
 Astra polo lucentia, dum vago
 Caelum rotatur ambitu.
 Sic elementa animum dulcedine
 Aureisque complent cantibus,
 Cum modulis resonant gravioribus,
 Tonosque acutos temperant.
 Aethere sic terra consonat
 Canore miro musica.
 Respondetque recursio siderum
 Mundi sonoris motibus.
 Omnis ab harmonico systemate
 Et terra pendet, & polus.
 Ut nullus sit dissona litibus
 Natura musicae studet.
 Nempe tonis consistunt mysticis
 Quaecumque Phœbus aspicit.
 Complexuque suo omnia colligat
 Dulcis modorum suavitas.
 Nil concinna tamen concordia,
 Vocisque nil prodest melos :
 Dissona si morum sit musica,
 Deique iustis discrepet.
 Sese igitur veris concentibus,
 Suosque mores imbuat
 Psallere qui dignas laudes cupit,
 Numenque cantu flectere.
 Despicit orantium modulos Deus
 Cum moribus vox dissonat.*

5. Joannes Gerson triplici tractatu de Canticis ; itemque duodecim tractatibus super Magnificat totius musicae praxim moraliter, & anagogicè explicat diffusissimè, quem studiosus lector, non sine magno animæ profectu percurreret. Quid autem, & quotuplex sit musica morum, & virtutum, sine qua dissonat coram Deo musica vocum, & instrumentorum vir præclarissimus Absalon Abbas p his verbis exequitur. Planè musica ista vocalis ad laudem Dei satis congrua est, sed est alia quam docet supernus ille musicus, & illa nostræ saluti magis est necessaria. Sed quæ est illa musica, quam docet Deus ? Ipsa profectò triplici specie subdistinguitur, alia est enim animalis, alia spiritua-
 lis, alia cœlestis. Animalis est musica, quando sensus exteriores nihil superfluum appetunt, & à ductu rationis nequaquam discordant, ut visus non aspiciat vana, non auris audiat detractio-

p Absal. Abb. ser. 1. de Annunciat.

nes, vel iudicium sanguinis, non odoratus quaerat suavia, non gustus superflua, non manus extendatur ad illa cita. Istæ sunt quinque vocales animalis musicae facientes harmoniam, quæ dicitur diapente : constituitur enim de quinque corporis sensibus ordinatè constitutis. Spiritualis musica consistit in profectu virtutum, in gaudio spiritali, & morum suavitate, in timore Dei & amore fraternitatis, per quam harmonia efficitur, quæ diatessaron est appellata. Quatuor ergò virtutes principales illam efficiunt, ut sit in omnibus benè agentibus fortitudo ad auxilium, iustitia ad directionem, temperantia ad folatium, prudentia ad consilium. Cœlestis verò musica consistit in contemplatione Dei, in adeptione æternitatis, in mentis iucunditate, & immortalitate corporis : & facit hæc musica harmoniam, quæ dicitur diapason, siquidem octo beatitudines eam efficiunt. Hactenus ille. Hæc est musica, inquit Chrysostomus q, quæ Deum & Angelos lætificat, hæc torum in celo spectaculum excitat, hæc dæmonum furorem compefcit, & affectionum impetum demulcet. Nam dum charitas citharam pulsat, omnes affectiones silent, omnia quieta, omnia tranquilla sunt. Nos autem generibus musicae jugiter exerceamur, in concordia vocum & morum laudes divinas in hoc exilio decantantes, donec mereamur divinæ musicae confortes fieri, & ad consummatissimos cum sanctis Angelis Hymnos elevari.

q Chryf. hom. 40. in Act. Apostol.

CAPUT XVIII.

De variis ritibus, quibus utitur Ecclesia Catholica in recitandis divinis Officiis.

§. I.

Orthodoxam Ecclesiam varietatibus exornari. Varias Ecclesiarum consuetudines unitati fidei non obesse.

ECCLESIAM Christi sponfam varietatibus circum amictam Regius Psalter, eo Psalmo describit, quo verbum bonum eructans ejusdem cecinit Epithalamium. Eamdem horti

r Psalm 44.